УДК 336.225.674
JEL M42, M10

DOI: 10.26906/EiR.2022.4(87).2810

ВАЖЛИВІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Рябчук Оксана Григорівна*, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу
Заріцька Вікторія Василівна, здобувач вищої освіти**
другого (магістерського) рівня
Державний податковий університет

**ORCID: 0000-0002-8656-6720*
***ORCID: 0000-0001-8038-6254*

© Рябчук О.Г., 2022
© Заріцька В.В., 2022

Стаття отримана редакцією 26.11.2022 р.
The article was received by editorial board on 26.11.2022

Вступ. Теплоенергетичний комплекс України зараз переживає складний період через постійні ракетні удари по електромережах російськими окупантами, загальну зношеність основних мереж, які необхідно модернізувати та відсутність достатньої кількості коштів в бюджеті, оскільки значна їх частина йде на військове забезпечення. Всі ці проблеми спричинені зовнішнім ворогом, недосконалістю нашого законодавства, а також низькою платоспроможністю споживачів послуг, яка спричинена війною. Через вище перераховані проблеми, підприємства теплоенергетики зазнають серйозних збитків і потребують підтримки та контролю з боку держави. Нині, як ніколи, важливо здійснювати аудит ефективності діяльності суб'єктів господарювання теплоенергетичного комплексу, а також слідкувати за відсутністю можливих випадків крадіжок, хабарництва, шахрайства, зловживання службовим становищем керівництва. З метою запобігання таким негативним явищам, а також для створення можливостей підтримки суб'єктів господарювання, необхідно проводити якісний державний фінансовий аудит. Саме за допомогою державного фінансового аудиту можливо відстежувати напрями надходження і витрачання державних ресурсів, раціональність їх використання, ефективність прийняття управлінських рішень, а також своєчасно виявляти факти порушень на різних рівнях управління бюджетними коштами.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Дослідженню питань державного фінансового аудиту ефективності діяльності суб'єктів господарювання присвятили свої праці українські та закордонні вчені зокрема: Бессонова С.І., Здирко Н.Г., Кленін О.В., Новіченко Л.С., Табенська Ю.В., Ткач О.Л., Шевчук О.Д. та багато інших.

Зокрема, Шевчук О.Д. та Здирко Н.Г. зазначають, що хоча законодавча база щодо основних засад проведення державного фінансового аудиту сформована, однак все одно є необхідність у практичному вдосконаленні окремих організаційних моментів на різних стадіях контрольно-перевірочного процесу, оскільки без цього розвиток державного фінансового аудиту в Україні уповільниться [1].

На думку Ткач О.Л., на сучасному етапі розвитку державного фінансового аудиту в Україні є низка прогалин організаційного, правового, методологічного та кадрового характеру, без вирішення яких неможливий ефективний розвиток державного фінансового аудиту [2].

Ткач О.Л. було запропоновано реалізувати заходи, спрямовані на побудову сучасної моделі державного фінансового аудиту, яка б відповідала потребам національної економіки та вимогам Європейського Союзу [2].

Табенська Ю.В. вважає, що державний фінансовий аудит в системі регулювання економічних відносин є вагомим інструментом реалізації фінансово-бюджетної політики, що його необхідно розвивати, щоб уникати виникнення загроз у фінансово-бюджетній системі, а також постійно вдосконалювати з імплементацією європейських та міжнародних стандартів [3].

У публікації Шевчук О.Д. зроблено висновок про необхідність підвищення якості координації і оперативної взаємодії між окремими контролюючими органами та іншими важливими учасниками контрольно-перевірочного процесу, особливо, на стадії прийняття рішень за матеріалами проведених контрольних процедур та реалізації результатів державного фінансового контролю [4].

Новіченко Л.С. вважає, що необхідно вдосконалити систему державного фінансового контролю, оскільки вона не забезпечує належного рівня виконання державою своїх повноважень у частині здійснення контролю за формуванням, розподілом і використанням державних коштів. Усунення даних проблем сприятиме розвитку України як демократичної держави, збереженню державної власності та активів, а також підвищенню ефективності та якості виконання функцій основними суб'єктами державного фінансового контролю [5].

На думку Бессонова С.І. та Кленін О.В., впровадження ефективного світового досвіду функціонування системи державного фінансового контролю сприятиме підвищенню результативності контрольної діяльності, створенню умов забезпечення держави та суспільства якісною, об'єктивною інформацією з метою підвищення ефективності державного управління й прийняття важливих управлінських рішень на всіх рівнях влади [6].

Метою нашого дослідження є обґрунтування важливості удосконалення державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання теплоенергетичного комплексу.

Основний матеріал і результати. Як зазначалося вище, теплоенергетичний комплекс України знаходиться зараз у складному стані і потребує постійної підтримки з боку держави. Для підвищення ефективності роботи підприємств теплоенергетичного комплексу необхідно використовувати державний фінансовий аудит, який допоможе проаналізувати роботу підприємства, виявити можливі фактори ризику, а також мінімізувати їх.

Основні засади проведення державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання регламентовані постановою Кабінету Міністрів України від 27 березня 2019 року № 252 [7].

Відповідно до цієї постанови, державний фінансовий аудит – це вид державного фінансового контролю, що полягає у перевірці та аналізі стану справ щодо законного та ефективного використання державних та/або комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, стану внутрішнього контролю у суб'єктів господарювання [7].

Необхідно зазначити, що аудитори, здійснюючи державний фінансовий аудит, вибирають і застосовують методичні прийоми та виконують процедури, які необхідні для перевірки конкретних об'єктів діяльності суб'єкта господарювання (рис. 1).

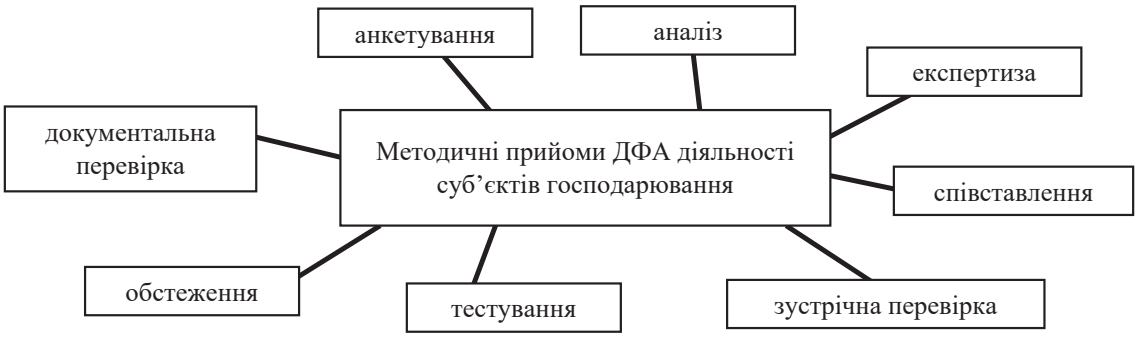

Рис. 1. Основні методичні прийомів державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання

Джерело: розроблено авторами

Державний фінансовий аудит суб'єктів господарювання державного сектору економіки повинен проводитися щороку, оскільки вони мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави.

Енергосистема України складається з двох частин: магістральні лінії електропередачі та генерувальні потужності.

Головним управителем в електроенергетиці є приватне акціонерне товариство Національна енергетична компанія «Укренерго», яке перебуває у сфері управління Міненерго, і 100% його акцій належать державі.

На грудень 2022 року генеруючі потужності в Україні становили: чотири АЕС із 15 енергоблоками; 15 ТЕС; 21 ТЕЦ (потужністю понад 10 МВт) та ще кілька десятків станцій малої потужності; 12 ГЕС/ГАЕС (сім із них на Дніпрі); кілька десятків вітряних, сонячних електростанцій та об'єкти, що працюють на біогазі [8].

Фінансовий стан більшості підприємств теплової енергетики є незадовільним, оскільки їх господарська діяльність є збитковою та призводить до накопичення боргів. Зберігається тенденція до збільшення збитковості підприємств, зростання кредиторської та дебіторської заборгованостей [9].

Так, значні обсяги дебіторської заборгованості призводять до зменшення оборотних коштів підприємств. За даними галузевої статистичної звітності, сума дебіторської заборгованості підприємств комунальної теплоенергетики станом на 01.06.2018 становила 15,1 млрд грн. у т.ч. заборгованість населення – 12,3 млрд. грн. (78,4%), інших споживачів – 2,8 млрд. грн. Це, зумовлює значні обсяги кредиторської заборгованості перед постачальниками енергоносіїв та за обов'язковими платежами. Сума кредиторської заборгованості підприємств комунальної теплоенергетики станом на 01.06.2018 становила 25,2 млрд. гривень [9].

В свою чергу, дебіторська та кредиторська заборгованість впливають на фінансові результати підприємств комунальної теплоенергетики.

Через брак власних фінансових ресурсів у підприємств практично відсутні можливості реалізовувати інвестиційні проекти в модернізацію та реконструкцію системи теплопостачання. Вкрай обмеженими є можливості бюджетів всіх рівнів (як державного, так і місцевих) вкладати кошти в технічний розвиток підприємств. Відсутня зацікавленість і у приватних інвесторів інвестувати в досить ризикований бізнес [9].

Процес та результати державного фінансового аудиту суб'єктів господарювання теплоенергетики нами було проаналізовано на прикладі комунального підприємства теплових мереж «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради, яке відпускає теплову енергію та надає послуги з централізованого опалення і централізованого постачання гарячої води для населення та інших споживачів м. Тернополя.

Станом на кінець 2021 року користувачами послуг «Тернопільміськтеплокомуненерго» були 40917 абонентів – фізичних осіб та 644 абоненти – юридичні особи [10].

Теплопостачання по місту Тернополю забезпечують 35 котелень, з яких 34 працюють на газоподібному паливі та 1 на комбінованому виді палива, 44 центральних теплових пунктів і бойлерних та 82 індивідуальних теплових пункти. Сумарна потужність котелень станом на 30.09.2021 становить 531,04 гкал/год., протяжність мереж в двотрубному обчисленні – 152,1 км [10].

Для аналізу фінансово-господарської діяльності КПТМ «Тернопільміськтеплокомуненерго» аудиторами було використано Методику аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки № 170) [11].

За результатами аналізу зроблено висновок, що підприємство має стабільно збиткову ситуацію протягом досліджуваного періоду (2019 – 9 місяців 2021 рр.), що видно з діаграми (рис. 2).

Було встановлено, що КПТМ «Тернопільміськтеплокомуненерго», здійснюючи свою основну діяльність за встановленими тарифами, не досягало позитивного фінансового результату. Так, фінансовим результатом за основними видами діяльності (виробництво, транспортування та постачання теплової енергії, надання послуг з централізованого опалення та централізованого постачання гарячої води) у 2019 році був збиток у сумі 80762,47 тис. грн, у 2020 році – збиток у сумі 76510,82 тис. грн, за 9 місяців 2021 року – збиток у сумі 111120,05 тис. грн [10].

Проаналізувавши діяльність КПТМ «Тернопільміськтеплокомуненерго», аудитори визначили ряд основних проблем (рис. 3).

З метою підвищення ефективності діяльності КПТМ «Тернопільміськтеплокомуненерго» державними аудиторами було надано ряд рекомендацій (рис. 4).

Однією з головних проблем як КПТМ «Тернопільміськтеплокомуненерго», так і всіх підприємств теплоенергетичного комплексу України є їх фінансовий стан, оскільки значна частка підприємств зазнає збитків; їх устаткування є застарілим, а капіталовкладення в дану сферу діяльності є недостатніми.

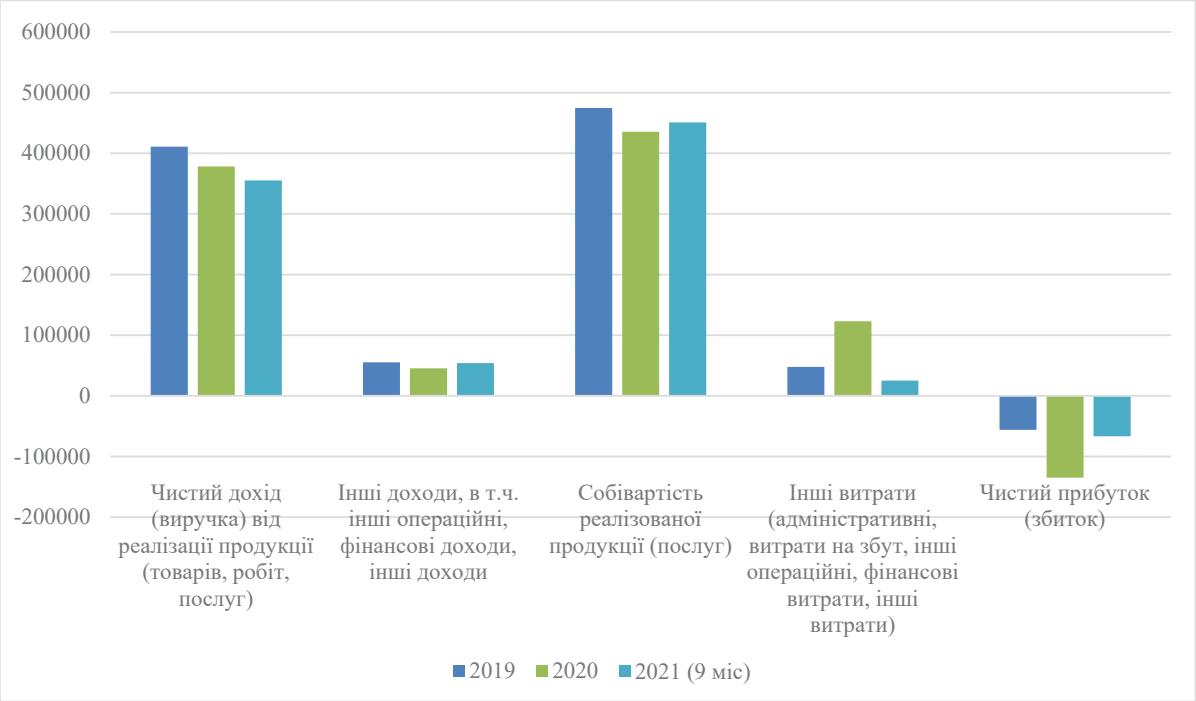

Рис. 2. Показники діяльності КПТМ «Тернопільміськтеплокомуненерго» в 2019 – (9 місяців) 2021 рр., тис грн

Джерело: складено авторами на основі [10]

Не менш важливою є проблема відновлення роботи теплоенергетичного комплексу України після обстрілів з боку ворога. Взимку це питання стоїть особливо гостро. Тому значна частина коштів спрямовується з бюджету саме на такий ремонт. Для звичного, безпечного та комфортного життя громадян, особливо в період низьких температур повітря, постраждалі енергетичні системи необхідно відновлювати дуже швидко. Проте цей процес є досить складним та небезпечним, оскільки постійно існує загроза нового ракетного удару і нових пошкоджень.

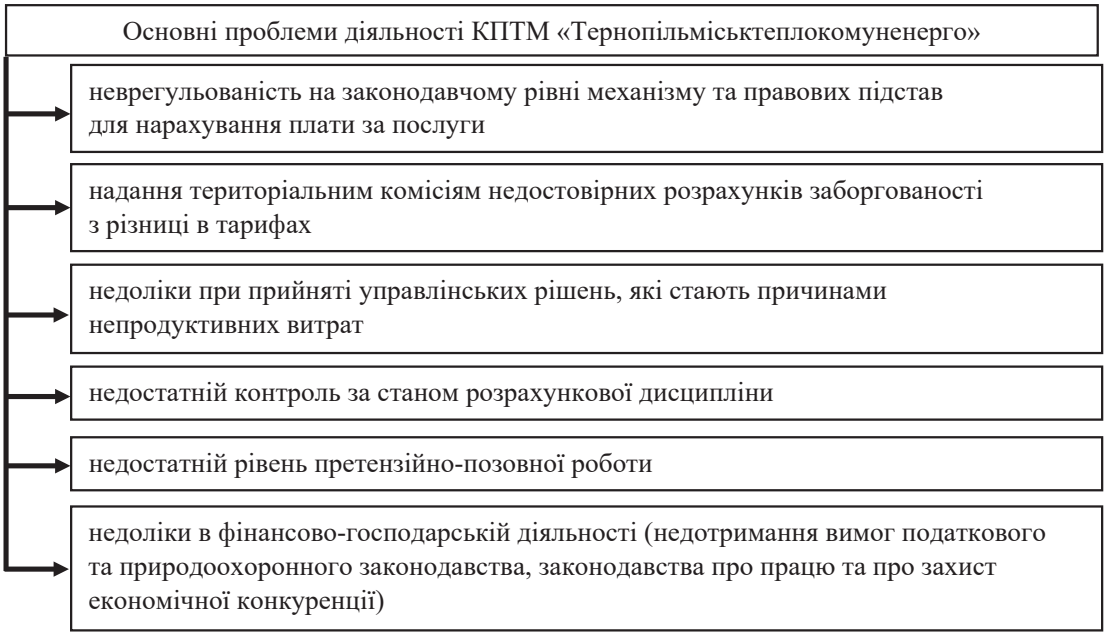

Рис. 3. Основні проблеми діяльності КПТМ «Тернопільміськтеплокомуненерго», виявлені за результатами державного фінансового аудиту.

Джерело: складено авторами за матеріалами [10]

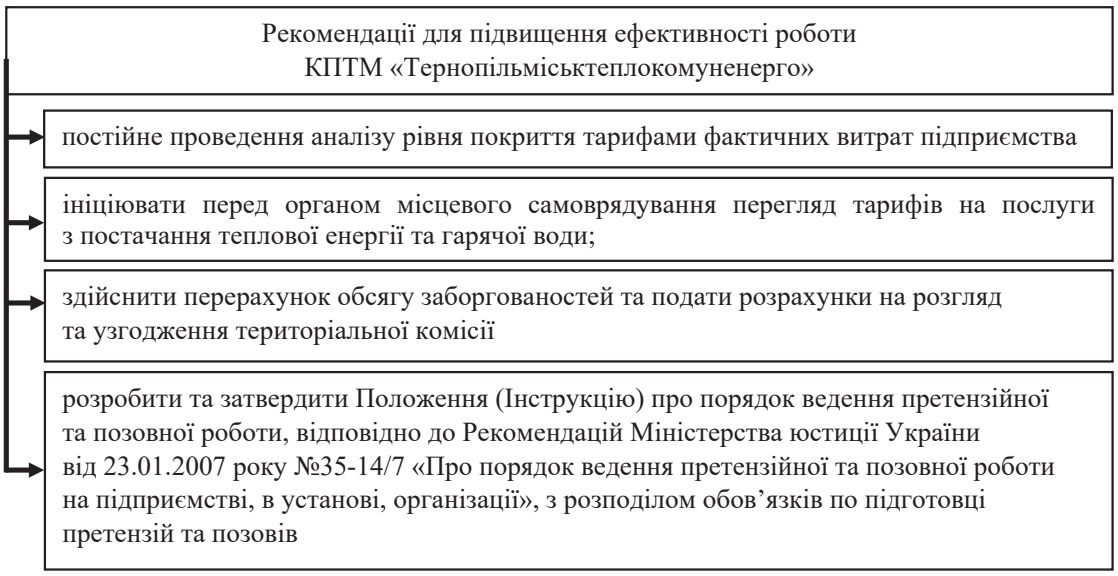

Рис. 4. Рекомендації за результатами державного фінансового аудиту

Джерело: складено авторами на основі [10]

Крім того, досить значною ми вважаємо проблему нестачі кваліфікованих кадрів, оскільки велика кількість громадян України виїхали за кордон, хтось був звільнений через недостачу бюджетування, а хтось звільнився сам через страх перед небезпекою з боку агресора. Тому для ремонту пошкоджених енергосистем не вистачає персоналу.

Разом з цим, для виявлення всіх існуючих проблем у діяльності підприємств теплоенергетичного комплексу, необхідно також удосконалювати державний фінансовий аудит їх діяльності.

Висновки. Державний фінансовий аудит є дуже важливим інструментом у діяльності суб'єктів господарювання теплоенергетичного комплексу, оскільки він дає можливість виявити недоліки та розробити рекомендації для підвищення ефективності та якості їх роботи.

Проте нині, в умовах війни, проводити державний фінансовий аудит досить складно. Крім того, відбуваються часті обстріли енергетичних мереж, на відновлення яких йдуть значні суми коштів з державного бюджету. Тому, саме зараз, держава критично потребує максимального зменшення збитковості суб'єктів господарювання теплоенергетичного сектору. Також, не слід забувати, що під час війни зростають ризики шахрайства та зловживань, що досить суттєво підвищує необхідність в державному фінансовому аудиті.

Отже, удосконалення та розвиток державного фінансового аудиту суб'єктів господарювання теплоенергетичного комплексу є важливим завданням для держави в сучасних реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шевчук О.Д., Здирко Н.Г. Стан та перспективи розвитку державного фінансового аудиту як ефективного інструменту боротьби з фінансовими порушеннями. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2019. № 6. URL: https://cutt.ly/A2wj3QY

2. Ткач О.Л. Сучасні проблеми розвитку державного фінансового аудиту в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2018. № 1 (59). URL: http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3204/1/206-210.pdf

3. Табенська Ю.В. Реалії функціонування системи державного фінансового аудиту в Україні. *Money, Finance and Credit*. 2019. Випуск I (73). URL: http://www.chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2019/v1/18.pdf

4. Шевчук О.Д. Сучасні проблеми та перспективи розвитку державного фінансового аудиту в Україні : Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції». 2019. URL: http://81.30.162.23/repository/getfile.php/23848.pdf

5. Новіченко Л.С. Державний фінансовий аудит в Україні: проблеми та реалії розвитку. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. 2021. URL: https://cutt.ly/Z2wdv30

6. Бессонова С.І., Кленін О.В. Роль державного фінансового аудиту в системі контролю бюджетних установ. *Entrepreneurship and Trade*. 2021. № 29. URL: http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/875/828

7. Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2019 р. № 252. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2019-%D0%BF#Text

8. Моісєєв В. Що являє собою енергосистема України напередодні воєнної зими. The Page 2022. URL: https://thepage.ua/ua/economy/energosistema-ukrayini-stan-naperedodni-zimi

9. Аналіз регуляторного впливу до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов узгодження ліцензіатами обласних та Київської міської державних адміністрацій, що провадять господарську діяльність з виробництва теплової енергії, транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами та постачання теплової енергії, крім виробництва, транспортування та постачання теплової енергії за нерегульованим тарифом з органами місцевого самоврядування запозичень від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів». 2018. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analiz-regulyatornogo-vplivu5.pdf

10. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності Комунального підприємства теплових мереж «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради за період з 01.01.2014 по 30.09.2021. Тернопіль. 2022 р. URL: https://cutt.ly/K0ozPd8

11. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2006 року. № 170. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text

REFERENCES:

1. Shevchuk O.D., Zdyrko N.H. (2019) Stan ta perspektyvy rozvytku derzhavnoho finansovoho audytu yak efektyvnoho instrumentu borotby z finansovymy porushenniamy. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky,* no. 6. Available at: https://cutt.ly/A2wj3QY

2. Tkach O.L. (2018). Suchasni problemy rozvytku derzhavnoho finansovoho audytu v Ukraini. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 1 (59). Available at: http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3204/1/206-210.pdf

3. Tabenska Yu.V. (2019). Realii funktsionuvannia systemy derzhavnoho finansovoho audytu v Ukraini. *Money, Finance and Credit*, vol. I (73). Available at: http://www.chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2019/v1/18.pdf

4. Shevchuk O.D. (2019). Suchasni problemy ta perspektyvy rozvytku derzhavnoho finansovoho audytu v Ukraini. Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh "Stalyi rozvytok krainy v ramkakh Yevropeiskoi intehratsii". Available at: http://81.30.162.23/repository/getfile.php/23848.pdf

5. Novichenko L.S. (2021). Derzhavnyi finansovyi audyt v Ukraini: problemy ta realii rozvytku. Stratehiia rozvytku Ukrainy: finansovo-ekonomichnyi ta humanitarnyi aspekty: materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Available at: https://cutt.ly/Z2wdv30

6. Bessonova S.I., Klenin O.V. (2021). Rol derzhavnoho finansovoho audytu v systemi kontroliu biudzhetnykh ustanov. *Entrepreneurship and Trade*, no. 29. Available at: http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/875/828

7. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia Derzhavnoiu audytorskoiu sluzhboiu, yii mizhrehionalnymy terytorialnymy orhanamy derzhavnoho finansovoho audytu diialnosti subiektiv hospodariuvannia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 bereznia 2019 r., no. 252. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2019-%D0%BF#Text

8. Moisieiev V. Shcho yavliaie soboiu enerhosystema Ukrainy naperedodni voiennoi zymy. The Page 2022. Available at: https://thepage.ua/ua/economy/energosistema-ukrayini-stan-naperedodni-zimi

9. Analiz rehuliatornoho vplyvu do proektu postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov uzghodzhennia litsenziatamy oblasnykh ta Kyivskoi miskoi derzhavnykh administratsii, shcho provadiat hospodarsku diialnist z vyrobnytstva teplovoi enerhii, transportuvannia teplovoi enerhii mahistralnymy i mistsevymy (rozpodilchymy) teplovymy merezhamy ta postachannia teplovoi enerhii, krim vyrobnytstva, transportuvannia ta postachannia teplovoi enerhii za nerehulovanym taryfom z orhanamy mistsevoho samovriaduvannia zapozychen vid inozemnykh derzhav, bankiv ta mizhnarodnykh finansovykh orhanizatsii dlia realizatsii investytsiinykh proektiv" (2018). Available at: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analiz-regulyatornogo-vplivu5.pdf

10. Audytorskyi zvit za rezultatamy derzhavnoho finansovoho audytu diialnosti Komunalnoho pidpryiemstva teplovykh merezh "Ternopilmiskteplokomunenerho" Ternopilskoi miskoi rady za period z 01.01.2014 po 30.09.2021. Ternopil, 2022. Available at: https://cutt.ly/K0ozPd8

11. Pro zatverdzhennia Metodyky analizu finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpryiemstv derzhavnoho sektoru ekonomiky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 liutoho 2006 roku, no. 170. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text

УДК 336.225.674
JEL M42, M10

Рябчук Оксана Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу. **Заріцька Вікторія Василівна,** здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, Державний податковий університет. **Важливість державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання теплоенергетичного комплексу.**

У статті приділено увагу основним проблемам діяльності підприємств теплоенергетичного комплексу, що виникли у зв'язку з війною в країні, зношеністю основних електромереж, відсутністю достатньої кількості коштів в бюджеті, недосконалістю законодавства. Обґрунтовано необхідність державної підтримки суб'єктів господарювання теплоенергетичного комплексу. Вказано на значення державного фінансового аудиту для своєчасного виявлення можливих факторів ризику в роботі підприємств та мінімізації їх, підвищення ефективності та якості роботи теплоенергетичного комплексу в цілому, раціональності використання державних ресурсів, ефективності прийняття управлінських рішень, своєчасності виявлення фактів порушень на різних рівнях управління бюджетними коштами. Зроблено висновок, що удосконалення та розвиток державного фінансового аудиту суб'єктів господарювання теплоенергетичного комплексу є важливим завданням для держави.

Ключові слова: державний фінансовий аудит, теплоенергетичний комплекс, діяльність суб'єктів господарювання.

UDC 336.225.674
JEL M42, M10

Oksana Riabchuk, Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Audit, of State Financial Control and Analysis. **Viktoriia Zaritska,** Student of Higher Education of the Second (master's) Level, State Tax University. **The importance of the state financial audit of the activities of entities operating the thermal energy complex.**

The article focuses on the main problems of the of the heat and power complex that arose in connection with the war in the country, deterioration of the main power grids, lack of sufficient funds in the budget, and imperfect legislation. Due to the above problems, heat and power companies suffer serious losses and need support and control by the state. The importance of conducting an audit of activity efficiency is substantiated of business entities of the thermal energy complex, monitoring possible cases of theft, bribery, fraud, abuse official position of management. In order to prevent such negative phenomena, as well as to create opportunities to support subjects management, it is necessary to conduct a high-quality state financial audit. It is with the help of the state financial audit that it is possible to track directions of receipt and expenditure of state resources, their rationality use, effectiveness of management decision-making. It is noted that the State financial audit of economic entities of the public sector of the economy should be conducted annually, since they are of strategic importance for the economy and security of the state. The author analyzes the methodological techniques necessary for auditing specific objects of activity of an economic entity of the heat and power complex. The process and results of the State financial audit of economic entities in the heat and power sector are analyzed on the example of the municipal enterprise of heat networks "Ternopilmiskteplocomunenergo" of the Ternopil City Council, which supplies heat energy and provides district heating and centralized hot water supply services to the population and other consumers of Ternopil. The necessity of state support for economic entities of the heat and power complex is substantiated. The importance of the State financial audit for timely identification of possible risk factors in the work of enterprises and minimizing them, improving the efficiency and quality of the heat and power complex as a whole, rational use of public resources, efficiency of management decision-making, timeliness of detection of violations at various levels of budgetary funds management is indicated. It is concluded that the improvement and development of the state financial audit of economic entities of the heat and power complex is is an important task for the state.

Key words: state financial audit, heat and power complex, activities of business entities.